SNJB (Jain Gurukul's)
K.K.H. Abad Arts, S.M.G. Lodha Commerce & S.P.H. Jain Science College
Neminagar, Chandwad-423101, Dist.-Nashik, Maharashtra

(Affiliated to Savitribai Phule Pune University) Id. No.PU/NS/AC/015/1970
(02556) Off. 252125 Res.252126 Tel. Fax:02556-252125
• P. O. Box No.: 6 • E-mail : alccchandwad@yahoo.co.in
• Website : www.acschandwadcollege.com
Establishment 27/11/1928
DST-FIST Funded (2018-19) UGC-NSQF Courses (B.Voc. & CC)
Best College Award by Savitribai Phule Pune University (2015-16)

1.3.2: **Number of courses that include experiential learning through project work/field work/internship during the year**

TYBA History - Project

Sr. No.	Document name	Page number
1	Syllabus copy	2
2	List of students	5
3	Sample project copy	6

Savitribai Phule Pune University, Pune
Proposed Syllabus in History for TYBA (Credit system)
From the Academic Year 2021-22
Under the Faculty of Humanities
Discipline Specific Elective Courses (DSE-3C) -(3 Credit)

Semester –VI, Course Title: Applied History

Course objectives:

1) To Introduce students to information and importance of Applied History.

2) To help students understand the usefulness of history in the 21st century, its changing perspectives, the new ideas that have been invented, and the importance of History in a Competitive World.

3) To inform the students about the historical significance of Archaeology and Archives and the opportunities in the field of Archaeology and Archives through this course.

4) To inform the students about the opportunities in the field of Media, Museums through this Course.

Course Outcomes:

1. Students will be introduced to the information and importance of applied history.
2. Student will learn about the Historical significance of Archaeology and Archives and opportunities in the field of Archaeology and Archives.
3. Through this course, students will be informed about the opportunities in the field of Media, Museums.
4. Students will learn about theusefulness of history in the 21st Century, its changing Perspectives, the new ideas that have been invented, and the importance of History in a Competitive World.

Pedagogy: Lectures / Visual Presentation / Critical Analysis / Assignments / Test/ e-learning

Course Content

Unit-I. Applied History 14

a. Applied History: Concept and Application
b. Application of History in Various Subjects
c. Co-relationship between Past and Present
d. Contemporary History: Meaning and Nature

Unit-II. Archaeology and Archives 15

a) Archaeology and Archives: Definition and Development in India

b) Archival Sources: Ancient, Medieval and Modern- A brief survey

c) Heritage Sites: Types, Preservation and Conservation

d) Historical Importance of Heritage Sites and Museums

Unit-III. Mass Media and Applied History 16

a) Mass Media: Meaning and Types

b) Print media:

i). Establishment and growth of printing press in India

ii). Newspaper: Definition, Rise, Newspaper in India - A brief survey

c) Electronic media: Radio, Television, E-media.

Unit-IV: Project Work /Study Tour Report/Historical Places Visit Rreport

Project work and Evaluation scheme

1. Candidate shall submit Project report of minimum 2000 words i.e.10 to12 pages (Should be DTP) to the department by end of the Semester.
2. A viva-voce should be conducted before theory examination and the results should be sent to the University as immediately
3. The Distribution of Marks – For Report Writing 20 Marks and for Vice-Voce 10 Marks

Reference Books

English

1) Bajaj Satish K, Research Methodology in History, Amol Pub Pvt.Ltd, New Delhi.

2) Bobade Bhajang R., Manuscriptology from Indian Sources, Pacific Publication, Delhi.

3) Carr E.H., What is History, Penguin Books, Harmondsworth, 1971.

4) Chitnis K.N., Research Methodology in History, Navi Path, Pune1979.

5) Collingwood R.G., The Idea of History, Oxford university,1961.

6) Datta.K.B., Mass Media in India, Akansha Publishing House, New Delhi,2005.

7) Director General, Archaeological Remains, Monuments and Museums Part1&2, Archaeological Survey of India, New Delhi, 1964.

8) Gaur.M. M., Electronic Media, Omega Publication, Delhi, 2006.

9) Ghose,Sallen, Archive in India, Calcuttd,1963.

10) Mehara Chandar, History of Newspapers in India, Notion Press, Chenniai,2019.

11) Mujumdar R.K., Shrivastava A.N., Historiography, subject Book, Delhi,06 ,1975.

12) Shobita Punija, Museum of India, The Guidebook, Hon Kong, 1990.

मराठी

१. आर्य पी .के ,.इलेक्ट्रोनिकमिडिया ,प्रभातप्रकाशन ,नवीदिल्ली ,

२. कटारे ,साखरे,पाटील ,पुरातत्वविद्या ,वस्तुसंग्रहालय आणि पर्यटन,जेनरिक पब्लिशर,२०१५.

३. कार.ई .एच ,.अनुवाद .प्रा.वि.गो.लेले ,इतिहास म्हणजे काय ,कन्टीनेन्टल प्रकाशन ,पुणे ,३०.

४. कोठेकर शांता ,इतिहास तंत्र आणि तत्वज्ञान ,श्रीसाईनाथ प्रकाशन ,नागपूर ,२००५ .

५. कोल्हटकर संजय,कुलकर्णी प्रसाद,महाराष्ट्रातील प्रसारमाध्यमे काल आणि आज,डायमंड पब्लिकेशन,पुणे.

६. खोबरेक रवि .गो ,.महाराष्ट्रातील दप्तरखाने ,महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि सांस्कृतिक मंडळ ,मुंबई ,१९८८ .

७. गर्गे स.मा ,.इतिहासाची साधने:एक शोध यात्रा ,पॉप्युलर प्रकाशन ,मुंबई ,१९९४.

८. गायकवाड ,सरदेसाई ,हनमाने ,ऐतिहासिककागदपत्रेवस्थळेयांचाअभ्यास ,फडकेप्रकाशन ,कोल्हापूर,१९८९ .

९. जोशी लक्ष्मनशास्त्री तर्कतीर्थ ,पुरातत्वविद्या ,मराठी विश्वकोश खंड ९ , महाराष्ट्र राज्य मराठी विश्वकोश निर्मिती मंडळ , मुंबई.

१०. जोशी लक्ष्मनशास्त्री तर्कतीर्थ,मुद्रण ,मराठी विश्वकोश खंड १३ ,महाराष्ट्र राज्य मराठी विश्वकोश निर्मिती मंडळ ,मुंबई.

११. ढवळीकर मधुकर ,पुरातत्वविद्या ,म.रा.सा.सं.मं.मुंबई ,१९८०.

१२. थोरात भास्कर वस्तुसंग्रहालयशास्त्र - पुरातत्वविद्या ,पुराभिलेख व ग्रंथालयशास्त्र ,प्राची प्रकाशन ,मुंबई,२००१

१३. दळवी जयमती ,भारतातील प्रसारमाध्यमे काल आणि आज,डायमंड पब्लिकेशन ,पुणे.

१४. देव प्रभाकर ,इतिहास एक शास्त्र ,कल्पना प्रकाशन ,नांदेड ,मार्च१९९७.

१५. देव बी ,पुरातत्वविद्या ,कॉन्टीनेन्टल प्रकाशन ,मुंबई.२००८ .

१६. देशमुख प्रशांत ,इतिहासाचे तत्वज्ञान ,विद्या बुक पब्लिशर्स ,औरंगाबाद ,२००५.

१७. पाटील सुलोचना, उपयोजित इतिहास, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगाव.

१८. रानडे अनुराधा,समेळ स्वप्ना ,पुरातत्वशास्त्र ,वस्तुसंग्रहालयशास्त्र ,ग्रंथालयशास्त्र ,इतिहास अभ्यास पत्रिकाक्र.६ , दूरवमुक्तःअध्ययनसंस्था ,मुंबईविद्यापीठ,मुंबई.

१९. लेले.रा.क ,.मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास ,कॉन्टीनेन्टलप्रकाशन ,पुणे ,१९८४.

२०. वळसंगक रकृ.ना ,.इतिहास विचारतरंग ,कॉन्टीनेन्टल प्रकाशन ,पुणे ,१९७४.

२१. सरदेसाईबी.एन ,.इतिहास लेखनशास्त्र,फडके प्रकाशन ,कोल्हापूर ,२००२.

२२. सांकलीया हसमुख ,पुरातत्वपरिचय ,डेक्कन कॉलेज ,पोस्टग्रएज्युट ॲन्डरीर्सच सेंटर ,पुणे ,१९९६

Asst. Prof. SANDIP PAGAR
Head, Department of History
SNJB's KKHA Arts S...

TYBA [HISTORY] 2023-24

Sr.No.	Student's Name	Sign
1	WALUNJ GANESH SUNIL	G.walunj.
2	KATE VISHAL SOMNATH	VKate
3	BHAVAR TANUJA BABAJI	Bhavar
4	NIRBHAVANE SONALI SAMADHAN	S.S. Nirbhavane
5	JADHAV AKSHAY PANDHARINATH	[illegible]
6	KEDARE KIRAN BALU	K.B. Kedare
7	SONAWANE DAMINI BHAGWAN	D.Sonawane
8	WAGH ROHINI VASANT	[illegible]
9	SHINDE RAHUL SUNIL	R.Shinde.
10	AHER AISHWARYA BABAJI	A.B.Aher
11	THAKARE DIPALI BHASKAR	D.B.THAKARE
12	THAKARE DIPALI NIVRUTTI	[illegible]
13	THAKARE PUNAM VIJAY	P.Thakre
14	PANSARE GAYATRI PRAKASH	[illegible]
15	SHINDE AKSHAY BHASKAR	A.B.Shinde.
16	GUNJAL DIPALI GANGADHAR	D.Gunjal.
17	JADHAV NIKITA BAPU	[illegible]
18	JADHAV SARIKA RAMESH	[illegible]
19	GHULE SANSKRITI BHIKA	[illegible]
20	GHASI AAYESHA MAQSOOD	A M Ghasi
21	KHAN NAZRREN AASIF	N.Khan
22	JADHAV SUVARNA MADHUKAR	[illegible]

Asst. Prof. SANDIP PAGAR
Head, Department of History
SNJB's KKHA Arts, SMGL Commerce
& SPHJ Science College,
Chandwad Dist Nashik-423101

के. के. एच. आबड कला, एम. जी. लोढा वाणिज्य व जैन विज्ञान महाविद्यालय चांदवड

इतिहास विषयातील तृतीय वर्गासाठी सादर करण्यांत आलेला लघु प्रकल्प

चिनी प्रवासी फहियान व्यक्तिचित्रण

संशोधन विद्यार्थी

ठाकरे दिपाली निवृत्ती

मार्गदर्शक

प्रा. संदीप पगार

(इतिहास विभाग प्रमुख)

[illegible] केंद्र

SNJB's

के. के. एच. ए. कला, एस.एम.जि.एल. वाणिज्य, एस.पी.एच.जे. विज्ञान, कॉलेज चांदवड, ता. चांदवड, जि. नाशिक

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात आले की, कु. ठाकरे दिपाली निवृत्ती ही तृतीय वर्ष कला या विद्यार्थी असून शैक्षणिक वर्ष २०२३- २४ हिने इतिहास विषयातील तृतीय वर्षासाठी आलेला लघु समूहासाठी चिनी प्रवासी फाहियान व्यक्तिचित्रण या विषयाशी संबंधित लघुप्रकल्प तयार केला. सदरील दृश्याचा मौखिक सादरीकरण दि. 22/03/२०२४ रोजी उपस्थित असे प्रमाणपत्र दिले.

Asstt. Prof. SANDIP PAGAR
Head, Department of History
SNJB's KKHA Arts, SMGL Commerce
& SPHJ Science College,
Chandwad Dist. Nashik-423101

प्रा. ... इतिहास विभाग प्रमुख

बहिःस्थ परीक्षक

इतिहास विभाग

अनुक्रमाणिका

	प्रकरण 1 संशोधन आराखडा
1.1	प्रस्तावना
1.2	विषयाचे महत्व
1.3	प्रस्तुत अध्ययनाची निवड
1.4	संशोधनाची उद्दीष्टे
1.5	संशोधनाचे साधने
1.6	संशोधनाची व्याप्ती
1.7	संशोधनाची मर्यादा
2	प्रकरण दुसरे .
	2.1.1 चिनी प्रवाशी फाहियान
	2.1.2 आर्थिक स्थिती
	2.2.3 पाटलीपुत्र संबंध
	प्रकरण ३ संदर्भ सूची

प्रकरण 1 संशोधन आराखडा

1.1 प्रस्तावना

प्राचीन भारतात चंद्रगुप्त दुसऱ्याच्या काळामध्ये फाहियान हा चिनी प्रवासी भारतात आला. तो भारतात बौद्ध धर्माच्या धार्मिक यात्रा करण्यासाठी व बौद्ध पवित्र ग्रंथाच्या अध्यन करण्याच्या उद्देशाने भारतात आलेला होता. तो जवळ जवळ भारतात ७ वर्ष या उद्देशाने राहिलेला आहे.

1.2 विषयाचे महत्व

प्रसिद्ध चिनी प्रवाशी फाहियान चंद्रगुप्त दुसराच्या काळामध्ये भारतात आला.त्याने आपले प्रवास वर्णन गुप्तांच्या काळामध्ये सामाजिक, धार्मिक, आर्थिक, व राजकीय प्रकाश टाकला. प्रस्तुत संशोधनामध्ये फाहीयान प्रवास वर्णनामध्ये चंद्रगुप्त द्वितियाच्या या शासनकाळातील कमी ऐतिहासीक साधने मिळतात.यात फाहियानच्या प्रवास वर्णनातून महत्वपूर्ण माहिती मिळते. फाहियानचे प्रवास वृतांत बहुमूल्य आहेत.

1.3 प्रस्तुत अध्ययनाची निवड

प्रस्तुत अध्ययनात फाहियन हा चिनी प्रवाशी चंद्रगुप्ताच्या काळात भारतामध्ये आला. तो चंद्रगुप्ताच्या दरबारामध्ये त्याने काही काळ व्यतीत केला.या काळातील सामाजिक, धार्मिक, आर्थिक, राजकीय जीवनावर प्रकाश टाकलेला आहे. प्रस्तुत संशोधनामध्ये गुप्त काळावर टाकलेला आहे.

1.4 संशोधनाची उद्दीष्टे

1. प्रस्तुत संशोधनात फाहियान यांच्या प्रवास जीवनाविषयी माहिती घेणे.
2. फाहियानच्या भारतातील प्रवास वृतांताचा संशिप्त आढावा घेणे.

3. फाहीयानच्या प्रवास वृतांतील गुप्त काळातील धार्मिक, आर्थिक, राजकीय स्थितीविषयी माहिती विशद करणे.

1.5 संशोधनाचे साधने

दुय्यम साधने:- प्रस्तुत संशोधनासाठी दुय्यम साधन वापरले आहे.त्यात पुस्तके, ग्रंथ, नियतकालिके या साधनांचा आधार घेतला आहे.

ऐतिहासीक संशोधन पद्धत :-

इतिहास हा शब्द भूतकाळात घडणाऱ्या घटनाच्या संदर्भात उपयोगात आणला जातो. याचे यथार्थ ज्ञान म्हणजे इतिहास होय.

1. समस्येची निवड

2. माहिती संकलन

3. संकलित माहिती चिकित्सा

4. माहितीचे वर्गीकरण व विशदिकरण

• अहवाल लेखन यांचा आधार घेऊन ऐतिहासिक संशोधन पद्धतीचा आधार घेतला.

1.6 संशोधनाची व्याप्ती

चिनी प्रवासी फाहियान हा धार्मिक यात्रा व बौद्ध ग्रंथाचे अध्यन करण्यासाठी भारतामध्ये आलेला होता. तो वयाच्या 65 व्या वर्षे इ. सन. 399 वर्ष भारतात प्रवाशाला निघाला होता. प्रस्तुत संशोधनामध्ये तो भारतातील प्रवासात ७ वर्ष होता. प्रस्तुत संशोधनात इ. स 505 ते 511 या कालखंडातील त्याच्या जीवन चरीत्राचा आढावा घेतलेला आहे. वेळ श्रम व आर्थिक बाबी इ.स 400 ते 411 या प्रवास वर्णनातील संशिप्त आढावा या प्रवास वर्णनामध्ये घेतला आहे.

1.7 संशोधनाची मर्यादा

फाहियान हा चिनी प्रवाशी वयाच्या 65 व्या वर्षी भारताकडे प्रवासाला निघाला. प्रस्तुत संशोधनामध्ये फाहीयन याने भारतामध्ये इ. स 405 ते 411 प्रवास केला. यात फाहियानने भारतातील प्रवास वर्णनाचे वर्णन केलेले आहे. या प्रवास वर्णनाचा राजकीय, धार्मिक, सामाजिक जीवनाचा आढावा यात घेतला आहे. प्रस्तुत संशोधनासाठी श्रम, वेळ व अर्थ या बाबीचा विचार करून संशोधनामध्ये भारतातील प्रवास वर्णनाची संशिप्त आढावा घेतला आहे.

2.1 प्रकरण दुसरे .

2.1.1 चिनी प्रवाशी फाहियान

फाहियान हा इसवी सनाच्या पाचव्या शतकातील एक चिनी बौद्ध भिक्खू होता. त्याने बौद्ध धर्माच्या अभ्यासासाठी तत्कालीन भारताचे म्हणजेच सध्याच्या भारत, तिबेट, नेपाळ, भूतान, बांगलादेश, पाकिस्तान, श्रीलंका इ. देशांचे भ्रमण केले होते. तो सम्राट चंद्रगुप्त दुसरा याच्या काळात भारतात आला होता. फाहियान सुमारे १४-१५ वर्षे भारतात भ्रमण करत होता. फाहियान याने गांधार, कनौज, कपिलवस्तू, तक्षशिला, पेशावर, श्रावस्ती, पाटलीपुत्र, मथुरा, वैशाली, कुशीनगर इ. नगरांना भेटी दिल्या होत्या. त्यांनी प्रवास वर्णन केले ते पुढीलप्रमाणे आहे

2.1.2 आर्थिक स्थिती

जमीन कर हा सरकारच्या उत्पनाचा मुख्य स्रोत होता. शेतकरी त्याच्या मनाने हा कर भरू शकत होता. सरकारी नोकरांना ठराविक पगार मिळत असे आणि ते लाचखोर नव्हते, प्रवाशाच्या सोईसाठी ते ठिकठिकाणी जात असे. फनच्या वर्णनावरून हे स्पष्ट होते. की चंद्रगुप्त दुसराचा शासन सुस्त आणि व्यवस्थित होता. पण डॉ. आर. त्रिपाठी यांनी याबाबत असे लिहिले आहे. हे चित्र काल्पनिक दिसते.

सामाजिक स्थिती फाहियानच्या ज्ञान कोशातून आपल्याला मध्येप्रदेशतील सामाजिक स्थितीची बहुमोल माहिती मिळते ते लिहितात संपूर्ण देशात, कोणीही प्रण्याला मारत नाही. आणि कोणी कांदा लसूण खात नाही. या देशात डुकरांचा आणि कोबड्यांचा व्यापार नाहि, आणि या देशात एकही कसाई किंवा दारूचे दुकान बाजार तिथे नाही यावरून हे स्पष्ट होते की त्या सामान्य लोक शाकाहारी होते.

2.2.3 पाटलीपुत्र संबंध

फाहियान पाटलीपुत्र येथे तीन वर्षे संस्कृत मध्ये राहिला. शिकत राहा, त्यांनी या शहरविषी लिहिले आहे. की येथे दोन भव आणि सुंदर मठ होते. एक हीन यान शाखा आणि दुसरी महायान शाखा दोन्ही विहारा मध्ये सहा सातशे विद्वान भिक्षु राहत होते. जे उच्च दर्जाचे विद्वान होते. आणि पवित्र जीवन जगत होते. अशोकाच्या महालाचे वैभव पाहून फाहियान थक्क झाला. त्यानी लिहिले या शहरातील सर्व राजवाडे देवी देवतांनी बांधले आहेत. तट बंदी आणि कमानी दगडाच्या बनवलेल्या आहेत. फाहियानच्या मते पाटलीपुत्र हे समृध्द शहर होते. ते लिहितात की, या प्रदेशातील रहिवाहिशी धर्म आणि परोपकराच्या आचरणात आपापसात स्पर्धा करत असत. दर वर्षी दुसऱ्या महिन्यात आठव्या दिवशी शहरात महात्मा बुद्ध आणि बोधिस्तवाच्या प्रतिमांची मिरवणुक काढण्यात आली. वीस गाड्यांमध्ये या मूर्ती सुंदर सजवलेल्या होत्या. ब्राम्हनांनाही बुद्ध मूर्तीचे स्वागत केले. राजकीय स्थिती:- चंद्रगुप्ताच्या काळात फाहियान राजकीय परिस्थितीचे अतिशय सुंदर वर्णन ते लिहितात, की प्रजा सुखी आणि समृद्ध होती. आणि त्यावेळचे सरकार मवाळ आणि मैत्री पूर्ण होते. लोकांना त्याच्या घराची नोदणी करावी लागली. ना न्यायाधिशाकडे जावे लागले. सरकारने जनतेच्या जीवनात कोणत्याही प्रकारे ढवलाढवल केली नाही. लोक

मुक्त पणे कुठे ही फिरू शकत होते, किंवा स्थानिक होऊ शकतात फाहियान म्हणतात, लोकांना जिथे जायचं तिथे जातात, जिथे राहायचं तिथे ते राहतात. त्यांना सरकारी रजिस्टर मध्ये नाव नोंदवण्याची किंवा न्यायाधीशाकडे जाण्याचीही गरज आहे.

प्रकरण ३

संदर्भ सूची

१) एस. एल. नागोरी, कांता नागोरी, भारतके प्रमुख इतिहासकार, सबलाइम पब्लिकेशन्स जयपुर